

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อ เสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ก็เพื่อศึกษาว่าบรรณาธิการใช้หลักเกณฑ์อย่างไรในการพิจารณาประเมินคุณค่าหรือตรวจแก้ข้อ เขียนของนักข่าว และมีปัจจัยอะไรบ้างที่กำหนดการทำงานของบรรณาธิการ ก่อนที่จะรวบรวมต้นฉบับลงตีพิมพ์ในหน้า นิตยสาร อันนำไปสู่ผลการเขียนเชิงวารสารศาสตร์ ซึ่ง เปรียบเสมือนการกำหนดทิศทางการอ่านของสังคมโดยรวมนั่นเอง

สำหรับระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ ก็คือการ เข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ประกอบการสัมภาษณ์แบบ เจาะลึก

กระบวนการในการตรวจแก้ข้อ เขียนหรือการบรรณาธิการ (editing) นิตยสารแต่ละฉบับมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันจนขอบ เขตต่อไปนี้ คือการตรวจสอบข้อเท็จจริง การใช้ภาษา การตรวจสอบเรื่องความถูกต้อง สำนวน ลีลาหรือแบบฉบับ การนำเสนอ การเขียนหัวข้อ หัวรอง ความน่า ความต่อเนื่อง การเลือก คัด ตัด ต่ ย่อ ย้ำ รวมไปถึงการดูแล เรื่องการใช้นาตตัวอักษร รูปภาพและความรับผิดชอบในเรื่องของกฎหมายหรือจริยธรรมของบรรณาธิการ เป็นต้น

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า สิ่งดังกล่าวเป็นเพียงหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ที่บรรณาธิการ นิตยสารหรือหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับได้ยึดถือในการพิจารณาประเมินคุณค่าหรือตรวจแก้ต้นฉบับ หากแต่ในการปฏิบัติหน้าที่จริงในกองบรรณาธิการนั้น มีปัจจัยหลายประการที่กำหนดแนวทางการทำงานของบรรณาธิการให้ต้อง เดินตาม "กรอบ" ที่อยู่เบื้องหลัง เหล่านั้น เช่น นโยบายของนิตยสารทัศนคติของบรรณาธิการ เจ้าของ ระดับผู้อ่าน เนื้อที่ เวลา ธรรมเนียม ระยะเวลา การปกครอง การเมือง สังคม เศรษฐกิจ ศาสนา และ เชื้อชาติ เป็นต้น

ปัจจัยดังกล่าวนับ เป็นรายละเอียดปลีกย่อยสำคัญที่ล้วนมีความสัมพันธ์กับทุกปัจจัย ดังจะได้อ้างถึงต่อไปอันประกอบ เป็นลีลาการเขียนเชิงวารสารศาสตร์ ดังที่ผู้วิจัยขอสรุปเป็น 3 ประการคือ

1. ปัจจัยด้านนิตยสาร
2. ปัจจัยด้านบรรณาธิการ
3. ปัจจัยด้านการเขียน

ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านนิตยสาร

ในการประกอบธุรกิจสิ่งพิมพ์ประเภทนิตยสารผู้ประกอบการหรือเจ้าของจำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์เป็นเบื้องต้นว่าจะผลิตนิตยสารประเภทใด เพื่อผู้อ่านกลุ่มใด ซึ่งถือเป็นแนวนโยบายสำคัญอย่างหนึ่งที่จะต้องสื่อสารกับคณะผู้จัดทำเนื้อหาที่สามารถดำเนินงานไปได้ตามที่ทางที่กำหนดไว้อย่างตรงเป้าหมาย และไม่ผิดวัตถุประสงค์

บรรณาธิการในฐานะผู้มีบทบาทหน้าที่โดยตรงหรือรับผิดชอบดูแลการนำเสนอเนื้อหาในฉบับ จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงทิศทางของหนังสือตามแนวนโยบายที่ได้รับมอบหมายให้ต้องแก้ไขจะได้ดำเนินการไปในทิศทางเดียวกับที่เจ้าของกิจการได้วางไว้ นโยบายดังกล่าวจึงอาจเรียกได้ว่าเป็น "กรอบ" ที่กำหนดให้บรรณาธิการต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนหรือปฏิบัติสวนทางกับแนวนโยบายที่วางไว้ก็ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งและประสพความล้มเหลวในที่สุด ดังเช่นตัวอย่างที่เกิดขึ้นมากมาย นอกเสียจากว่า นโยบายที่สวนทางกันนั้นจะเป็นที่ยอมรับของผู้เป็นเจ้าของด้วย เหตุผลที่สามารถทำความเข้าใจกันได้ และโดยเจตนาอย่างยิ่ง เป็นที่ยอมรับของผู้อ่าน จนกระทั่งหนังสือประสบความสำเร็จในภายหลัง ความขัดแย้งดังกล่าวก็อาจนำไปสู่ความสอ ดคล้องได้ ในที่สุด ซึ่งก็เคยมีตัวอย่างปรากฏมาแล้ว แม้จะมีจำนวนเพียงน้อยนิดก็ตาม

อย่างไรก็ตามปัจจัยดังกล่าว นับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่กำหนดลีลาการเขียนเชิงวารสารศาสตร์ให้เป็นไปในทิศทางที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากจำนวนและประเภทของนิตยสารที่หลากหลาย ซึ่งย่อมเป็นผลต่อการเกิดปัจจัยปลีกย่อยต่าง ๆ ตามมา ดังนี้

กลุ่มผู้อ่าน

เมื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้อ่านให้กับนิตยสารฉบับใดได้แล้ว บรรณาธิการจึงย่อมต้องศึกษากลุ่มผู้อ่านของตนอย่างลึกซึ้งว่า อยู่ในระดับใดของสังคม มีพื้นฐานความรู้ ทัศนคติ อาชีพ เพศ การศึกษา รายได้ อาชีพ หรืออยู่ในชุมชนใด แล้วจึงจะสามารถกำหนดต่อไปได้ว่า จะนำ

เสนอแนวเนื้อหาอย่างไร เพื่อให้สนองกลุ่มเป้าหมายได้ตามต้องการและจะให้ลีลาภาษาอย่างไร ในการสื่อสารกับบุคคล เหล่านั้นให้ประสบความสำเร็จ เช่นลีลาการเขียนในนิตยสารสำหรับผู้่านกลุ่มระดับชาวบ้านย่อมแตกต่างจากลีลาการเขียนในนิตยสารสำหรับกลุ่มบุคคลชั้นสูง หรือลีลาการเขียนในนิตยสารสำหรับผู้ชายอาจไม่เหมือนกับลีลาการเขียนในนิตยสารสำหรับสตรี และแม้แต่ลีลาการเขียนในนิตยสารสตรีด้วยกัน แต่ต่าง "บุคลิก" กัน ก็มี "ท่าที" ที่แตกต่างกันแล้ว ครอบคลุมบรรณาธิการคนเดียวกัน เป็นต้น ดังที่มีการกล่าวกันว่า คณะผู้จัดทำฯ เป็นจะต้องปรับเปลี่ยนบุคลิกหรือลีลาการเขียนของตนไปตามหนังสือที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้กลมกลืนสอดคล้องกับแนวหนังสือและสามารถสื่อสารกับกลุ่มผู้อ่านได้ตรงกันนั่นเอง

นอกจากนี้ กลุ่มผู้อ่านยังมีอิทธิพลต่อบรรณาธิการผู้จัดทำฯ ที่ต้องย้อนมองตัวเอง ในกรณีที่มีเสียงสะท้อนกลับ (feedback) แม้เพียงเสียงเดียว แต่หากมีเหตุผลน่าสนใจก็อาจรับมาเป็นนโยบายปฏิบัติด้วยการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือแก้ไขลีลาการนำเสนอต่างๆ ให้เป็นไปตามที่กลุ่มเป้าหมายต้องการ เพราะเสียงเพียงเสียงเดียวก็อาจจะเป็นตัวแทนที่ดีของกลุ่มผู้อ่านจำนวนมากได้นั่นเอง ทั้งนี้ทั้งนี้ย่อมอยู่ที่วิจารณ์ของบรรณาธิการหรือผู้จัดทำฯ ว่า จะให้ความสำคัญกับ "เสียง" เหล่านี้ว่ามีอิทธิพลต่อเสียงเงียบของผู้อ่านอีกจำนวนมากอย่างไร

กลุ่มทุน

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในวงการธุรกิจสิ่งพิมพ์ว่า เสียงของนายทุนหรือเจ้าของนั้นมีความหมายเสมอ ตราบใดที่ต้องเข้าไปอยู่ภายใต้นโยบายที่ "เบื้องต้น" ได้กำหนดมาบรรณาธิการจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการฟังเสียงของกลุ่มทุนได้ แม้บางคนจะกล่าวว่าได้รับอิสระเต็มที่ในการปฏิบัติงาน แต่ในความเป็นจริงแล้ว อิสระดังกล่าวก็ย่อมอยู่ในขอบเขตที่ฝ่ายเจ้าของเงินได้ขีดเส้นเอาไว้ให้ เช่น บรรณาธิการคงไม่สามารถเสนอข่าวในลีลาที่จะมีผลกระทบต่อเจ้าของ แม้จะเป็นข่าวที่น่าสนใจและควรเสนอในลีลาเดียวกับที่สังคมส่วนใหญ่ปฏิบัติตามหรือไม่อาจกล่าวหาคนในงานทางลบถึงผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกับกลุ่มทุน หรือผู้ที่ได้รับการชอรั้งหรือรับคำสั่งมา และแม้จะบังเอิญกล่าวถึง ก็อาจเลี่ยงวิธีนำเสนอด้วยลีลาการเขียนที่แฝงน้ำเสียงในเชิงบวก ชอนความจริงบางอย่างเอาไว้ หรือไม่ก็อาจเสนอแนวทางที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริงก็เคยมีปรากฏมาแล้ว ก่อให้เกิดการฝึกฝนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดขึ้น จนเป็นที่กล่าวกันว่าสื่อมวลชน "ไม่มีความเป็นกลาง" นั่นเอง บรรณาธิการที่พยายามรักษาความเป็นกลางหรือรักษาอุดมการณ์เยี่ยงสื่อมวลชนที่ดีโดยไม่มีที่ยึดหยุ่น จึงอาจเกิดและเติบโตในภาวะความกดดันเช่นนี้ได้ยาก

งบประมาณ

งบประมาณการผลิตนิตยสารขึ้นมาอีกฉบับนั้น งบประมาณเป็นสิ่งสำคัญที่บรรณาธิการจะต้องคำนึงถึง เพราะจะต้องดำเนินงานให้เป็นไปตามงบประมาณที่ได้รับมา จัดสรรให้เพียงพอ และเหมาะสมกับความต้องการ ตั้งแต่เรื่องของการกำหนดยอดขาย ราคาคุณภาพของกระดาษ การเลือกสำนักพิมพ์ การกำหนดค่าโฆษณาต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับในส่วนของกาหนดเนื้อหาภายในเล่มนั้น บรรณาธิการทุกคนตระหนักดีว่า "ค่าเรื่อง" เป็นสิ่งสำคัญหรือหัวใจที่จะสามารถเนรมิตต้นฉบับข้อเขียนที่ดีได้จริงๆ อันได้แก่การนำเสนอที่เป็นที่พอใจทุกฝ่าย เพราะถ้าให้บรรณาธิการมีความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ชื่อเรื่องนักเขียนที่สนใจ หรือเสนอ งบประมาณในการเขียนเรื่องบางเรื่องได้ตามต้องการ เมื่อขาดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้หรือมีวงเงินที่จำกัด โอกาสที่จะได้สินค้ามีคุณภาพจึงลดลงจนมีบรรณาธิการบางคนกล่าวว่า บางครั้งถึงกับต้อง "ควักเนื้อ" เพื่อซื้อหาข้อเขียนดี ๆ มาเสนอผู้อ่าน เมื่อเจ้าของเงินไม่เข้าใจถึงเหตุผลจนการเสียค่าใช้จ่ายส่วนนี้มากจนเกินไป

นอกจากงบประมาณจะมีผลต่อนักเขียนภายนอกแล้ว ยังมีความสำคัญถึงการกำหนดคุณภาพของกองบรรณาธิการ เช่นการกำหนดค่าจ้างหรือ เบี้ยเลี้ยงงานารท้าว บรรณาธิการจะพิจารณาจากคุณภาพด้านขีดจำกัดของความสามารถของกองบรรณาธิการ หรือทีมงานนั้นก็คือ เมื่อไม่มีคำตอบแทนที่ดี นักข่าวหรือคอลัมนิสต์ที่ดี มีคุณภาพน้อยลงไปถึงกีดกันนิตยสารหรือองค์กรที่เสนอผลตอบแทนในส่วนนี้ได้ดีกว่า ดังที่เป็นปัญหาใหญ่ของวงการในเวลาี้ เพราะยังธุรกิจสิ่งพิมพ์เติบโตไปเท่าใด การพัฒนาเรื่องค่าจ้างและบุคลากรก็ควรที่จะพัฒนาไปด้วย จนเกิดปัญหาการ "ซื้อตัว" นักเขียนหรือบรรณาธิการผู้มีความสามารถกันจนเป็นเรื่องปกติธรรมดาไป บรรณาธิการบางคนจึงจำเป็นต้องเสียเวลาตรวจแก้งาน หรือคัดสรรข้อเขียนจาก "ขยะ" ที่เหลือใช้แล้วในกองบรรณาธิการ แทนการพิจารณาในระดับราคาและคุณภาพที่เหมาะสมเสนอผู้อ่าน

โฆษณา

เป็นที่กล่าวกันว่าบนวงการนิตยสารว่า "ผลิตหนังสือเนื้อหาให้" "เอเจนซี่" "อ่านหรือ" "โฆษณาเลี้ยงหนังสือ" ซึ่งก็หมายความว่า เป้าหมายของการผลิตนิตยสารขึ้นมาอีกฉบับก็เพื่อสนองต่อกลุ่มผู้อ่านงานารซื้อหน้าโฆษณาในหนังสือนั่นเอง นั่นก็คือการแลกเปลี่ยนหน้ากระดาษด้วยจำนวนเงินอุดหนุนหนังสือจากบริษัทโฆษณาต่างผลกระทบทที่ติดตามมาก็คือ เรื่องของผลประโยชน์

และสินค้ารางวัล ซึ่งจะก่อให้เกิดบรรณาธิการขาดความเป็นตัวของตัวเองหรือความเป็นกลางในการเสนอเนื้อหาบางส่วน อันจะมีผลต่อการกำหนดหลักการเขียนเชิงวารสารศาสตร์ให้เป็นแบบนิติต่างที่ควรจะเป็นหรือตามวิจยารณญาณ เช่นอาจก่อให้เกิดงานลิ่งที่เรียกว่า "โฆษณาแฝง" งานข้อเขียนบทสัมภาษณ์ หรือคอลัมน์ต่าง ๆ ตลอดเล่มตามที่ฝ่ายผู้อุดหนุนหรือสนับสนุนเรื่องการเงินต้องการ เช่นที่มักจะได้เห็นได้ชัดก็คือการสัมภาษณ์เจ้าของสินค้าหรือแนะนำสินค้าที่มีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว อาจจะมีลักษณะขึ้นมา เสนอเนื้อหาที่ขาดคุณภาพ หรือขาดการคัดสรร เนื้อม่งหวังสาระประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างแท้จริง นับเป็นภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง หากอาณาของโฆษณาแฝง จะมีความสำคัญต่อบรรณาธิการผู้พิจารณาประเมินคุณค่าข้อเขียนมากกว่าการเล็งเห็นถึงคุณภาพตามเนื้อหาที่ควรจะเป็น

เวลาและเนื้อที่

เงื่อนไขเรื่อง เวลาของนิตยสารแต่ละฉบับมีความแตกต่างกัน เช่นนิตยสารบางฉบับอาจจะออกเป็นรายปักษ์ รายเดือน รายสัปดาห์ เป็นต้น ดังนั้นบรรณาธิการจึงย่อมมีเวลาในการพิจารณาเรื่องการดูแลตรวจแก้ต้นฉบับหรือภาษาตีต่างกัน งานบางครั้งถ้าสามารถยึดเวลาออกวางตัวอีกสักระยะ ต้นฉบับเรื่องเดียวกันก็อาจมีคุณค่าอ่านขึ้น ขณะที่เงื่อนไขของการปิดต้นฉบับ (deadline) อาจทำให้เรื่องเดียวกันนั้น คือคุณค่าลงจนไม่ควรมองพิจารณาตีพิมพ์เลยก็อาจเป็นได้

การแบ่ง เนื้อที่หน้ากระดาษของข้อเขียนก็มีความแตกต่างกันไป อันอาจเนื่องมาจากบรรณาธิการให้ความสำคัญกับข้อเขียนประเภทใดเป็นพิเศษหรือการพิจารณาจากประเภทของข้อเขียน เช่น คอลัมน์สัมภาษณ์ บทความ สารคดี เรื่องสั้น นวนิยาย หรือปกิณกะ บรรณาธิการผู้กำหนดจึงย่อมพิจารณาตรวจแก้งานเขียน โดยคำนึงถึงพื้นที่หน้ากระดาษเป็นส่วนประกอบ บางครั้งงานที่ดีจึงอาจได้รับการ "คัดคุณภาพ" หรือตรวจแก้ให้สั้นลงด้วยเนื้อที่อันจำกัด หรือถูกเบียดแทรกด้วยภาพประกอบต่าง ๆ เป็นต้น จึงย่อมอยู่ที่วิจยารณญาณของบรรณาธิการแต่ละคนว่าจะ "จัดการ" อย่างไรกับต้นฉบับนั้น กรณีที่ต้องเจอกับปัญหาดังกล่าว

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านบรรณาธิการ

เมื่อสำนักพิมพ์หรือองค์กรใดคิดจะผลิตนิตยสารขึ้นมาสักฉบับ สิ่งแรกที่จะต้องคำนึงถึงก็คือ บรรณาธิการ เพราะบรรณาธิการถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดที่ว่าจะได้ในกระบวนการผลิตนิตยสาร ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสุด เป็นผลผลิตที่สมบูรณ์ ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าบรรณาธิการนิตยสารเปรียบเสมือนหัวเรือใหญ่หรือกับตันทีมซึ่งจะต้องควบคุมพนักงานในกองบรรณาธิการให้ดำเนินงานในทิศทางที่กำหนด อย่าง เป็นเอกภาพชัดเจน สำนักพิมพ์บางแห่งอาจจะให้อำนาจบรรณาธิการในการวางแผนและกำหนดโครงร่างทั้งหมดของนิตยสารฉบับนั้น ตั้งแต่การกำหนดรูปแบบ กลุ่มผู้อ่าน สรรวจตลาด ติดต่อนักเขียน ทาารโฆษณาประชาสัมพันธ์ กำหนดเนื้อหาภายใน ประเมินคุณค่าของเรื่อง จนถึงการบริหารกองบรรณาธิการ ขณะที่บางแห่งอาจให้อำนาจบรรณาธิการเป็น "เจ้าของ" อ่านเอาเรื่อง" และแบ่งแยกหน้าที่เป็นบรรณาธิการฝ่ายต่างๆ ออกไปตามความรับผิดชอบหรือบางที่บรรณาธิการก็อาจ เป็น เจ้าของร่างที่ไร้ความหมาย หรือ เป็น เจ้าของหุ่นเชิด เอาไว้ติดคุกติดตะราง ยามที่เกิดปัญหาหรือมีคดีความ

อย่างไรก็ตามบรรณาธิการนับ เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดลีลาการ เขียนเชิงวารสารศาสตร์ อันอาจจะสะท้อนออกมาในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

พื้นความรู้และประสบการณ์

ภูมิรู้ของบรรณาธิการ เป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดวิจาร์ณยานหรือความสามารถในการพิจารณา ประเมินคุณค่า หรือตรวจแก้ไข เขียนนางลงตีพิมพ์ เนื่องจากบรรณาธิการนิตยสารแต่ละฉบับล้วนมีที่มาต่างกัน ต่างความรู้ ต่างประสบการณ์ ต่างแนวคิด จึงย่อมมีการนำเสนอเนื้อหาด้วยลักษณะลีลาการสื่อความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามพื้นความรู้ที่ร่ำเรียนมาหรือประสบการณ์ที่สั่งสมมามากเหมือนกันนั่นเอง เช่นงานการตรวจแก้งาน บางคนอาจให้ความสำคัญกับเรื่องของภาษามาเป็นอันดับแรก บางคนอาจให้ความสำคัญเรื่องแนวคิดหรือการจับประเด็น และบางคนอาจให้ความสำคัญเรื่องกรนำเสนอหรือกลวิธีมาเป็นอันดับหนึ่ง ฯลฯ ซึ่งก็ล้วนแล้วแต่ว่าบรรณาธิการผู้นั้นเติบโตมา ในสิ่งแวดล้อมหรืออยู่ในบริบทของสังคมนั้นเอง จึงยากที่จะหามาตรฐานแน่ชัดในการพิจารณางาน เขียนของบรรณาธิการแต่ละคนได้

จริยธรรม

ปรัชญาของคนทำหนังสือหรือสื่อมวลชนก็คือ จะต้อง เสนอข่าวสารด้วยใจ เป็นกลาง โดย การเสนอข้อเท็จจริง ไม่อิงกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในกรอบของจริยธรรมที่ตั้งมาต่อสังคม เมื่อพูดถึง จริยธรรมย่อม เป็นที่ทราบกันดีว่า ไม่สามารถหา เส้นแบ่งกันที่ชัดเจนได้ เพราะกรอบของจริยธรรม ย่อมอยู่ที่จิตสำนึก เป็นสำคัญ ซึ่งจิตสำนึกจะ เกิดขึ้นได้ก็ย่อมอยู่ที่การสั่งสมความรู้สึกลึกซึ้งที่ตัวมา ในระดับที่จะตัดสินใจได้ว่า ความถูกต้องคืออะไร การเสนอ เนื้อหาในหน้าโดยสารปัจจุบัน จึง มักเห็นปัญหาความ เหลื่อมล้ำกัน เรื่องจิตสำนึกหรือจริยธรรม เกิดขึ้นอยู่เสมอ ทั้งโดย เจตนาของ บรรณาธิการ เพื่อให้สารที่มุ่ง เสนอนั้น "ขาย" ได้ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือโดยบังเอิญ ดังจะ เห็น ได้จากการฟ้องร้องกันอยู่เสมอ เช่นใน เรื่องของการหมิ่นประมาท การล่วงละเมิดความเป็น ส่วนตัว หรือการตีแผ่เรื่องที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงต่อผู้ตก เป็นข่าว เป็นต้น บรรณาธิการจึง เป็น จาเลยสำคัญในฐานะผู้ตรวจสอบคุณภาพ หรือพิจารณาผลงานลงตีพิมพ์

ในการพิจารณาประเมินคุณค่า หรือตรวจแก้ข้อ เขียนของบรรณาธิการ สิ่งสำคัญที่มีอาจ มองข้าม เพื่อใช้ เป็นหลักเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งก็คือ การระมัดระวังในเรื่องของกฎหมาย หรือ การกล่าวหาตักเตือนถึงผู้ตก เป็นข่าว ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มากำหนดลีลาการตรวจแก้ของ บรรณาธิการให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง และปลอดภัยทั้งต่อตนเอง และต่อคณะผู้จัดทำโดยรักษา คุณภาพของข้อ เขียนไปใน เวลาเดียวกัน ซึ่งนับว่าไม่ใช่เรื่องง่าย จนอาจทำให้ลักษณะลีลาการ เขียนที่ได้รับการตรวจสอบหรือตรวจแก้ นั้นผิดเพี้ยนจากวัตถุประสงค์เดิมของเจ้าของ เนื้อ หรือลด หนักการนำเสนอลง เปลี่ยนน้ำเสียงหรือซ่อนบางอย่างไว้ใน การนำเสนอ หรืออาจลดคุณภาพไป เลยก็ได้ หากส่วนที่มีคุณภาพนั้นกลับเปล่งเสียง เม็ดในสิ่งที่บรรณาธิการมองว่าไม่สมควร โดยอาศัย การตัดสินใจในฐานะของ "นายประตูข่าวสาร" ผู้มีอำนาจ เปิด เสรีจันเอง

บริบททางสังคม

ปัจจัยที่อยู่ล้อมรอบตัวบรรณาธิการ เช่นสิ่งแวดล้อมหรือบริบททางสังคมนับ เป็นส่วน สำคัญในการกำหนดแนวคิดและพฤติกรรมของบรรณาธิการให้ เป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับ สภาพสังคมนั้น เช่นบรรณาธิการที่อยู่ในประเทศที่มีการปกครองแบบ เสรีประชาธิปไตย ย่อมมี ความแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับบรรณาธิการที่อยู่ในประเทศที่มีการปกครองแบบสังคมนิยม หรือแม้แต่ สภาพสังคม เศรษฐกิจก็จะมีผลกระทบต่อการวินิจฉัยคุณค่าข่าว และการ เห็นคุณค่าข่าวให้

เปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่นขณะที่สังคมไทยกำลังมีการรณรงค์เรื่องวัฒนธรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือการรณรงค์แก้ปัญหาโลกร้อน บรรณาธิการผู้เฒ่า "ตลกขำ" ก็ย่อมมีเกณฑ์ในการพิจารณาบางอย่างที่สอดคล้องรับกับความต้องการของคนในชาติด้วยทั้งที่การนำเสนอที่อาจจะเอาจริง เอาจัง เพื่อมุ่งหวังมีส่วนร่วมต่อสังคมอย่างแท้จริง ขณะที่บรรณาธิการบางคนอาจจะเลย ไม่รับผิดชอบในฐานะสื่อมวลชนที่ดี เพราะไม่รู้ ไม่เห็น ไม่สนใจ หรือคิดว่าจะ เป็น "สื่อ" ที่มีประโยชน์ได้ ทั้งหมดนี้ก็จะสะท้อนออกมาในหน้ากระดาษ ผ่านข้อเขียนด้วยลักษณะลีลาที่บรรณาธิการผู้นั้น เป็นผู้กำหนดแนวทางร่วมกับกองบรรณาธิการ

ศาสนาและเชื้อชาติ

ศาสนาและเชื้อชาติ เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ติดตัวมาแต่กำเนิด บรรณาธิการอาจมองข้ามหลักเกณฑ์เรื่องนี้ หรือไม่คิดว่าจะมีส่วนในการตัดสินใจพิจารณาประเมินคุณค่าที่ตรวจแก้ข้อเขียนของคนใดคนหนึ่ง แต่บรรณาธิการที่ดีควรมีจิตสำนึก ให้ความสำคัญระวัง รอบคอบและจรรยาบรรณในการตรวจสอบข้อเขียนที่จะผ่านสายตามวลชนกลุ่มใหญ่ อันจะมีผลกระทบอย่างกว้างขวางได้ในเวลาต่อไป บรรณาธิการบางคนยอมรับว่าได้สอดแทรกความเชื่อ ความศรัทธา และความน่าจะเป็นในเรื่องของศาสนา และเชื้อชาติที่ตนยึดมั่นลงไปอย่างไม่รู้ตัว บ้างก็เจตนาสอดแทรกลงไปโดยมุ่งหวังจะสร้างความเอกภาพของคนในชาติ จนบางครั้งก็อาจจลึมคิดไปถึงความสัมพันธ์กับชนกลุ่มน้อยอาจเป็นผู้อ่านบางกลุ่มก็มี อย่างไรก็ตามสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่อาจซ่อนได้มิดชิดจากทุกตัวอักษรบนหน้านิตยสารหรือข้อความ "ระหว่างบรรทัด" ซึ่งอาจมีอิทธิพลมหาศาลต่อผู้อ่านนั้น

อัตตวิสัย

"อัตตวิสัย"ในที่นี้ก็คือ เรื่องของความ เป็นส่วนตัว เช่น รสนิยม ทัศนคติ อคติ อารมณ์ ความเชื่อหรือศรัทธาที่อยู่ภายในแต่ละคน บรรณาธิการหลายคนยอมรับว่า เรื่องรสนิยม เป็นสิ่งที่ยากจะ เลียนรู้กันได้อย่างถอดแบบ และมีผลอย่างยิ่งต่อการกำหนดทิศทางของหนังสือให้เป็นไปตาม "รสนิยมส่วนตัว" เรื่องที่ผ่านการพิจารณาจากบรรณาธิการคนหนึ่ง อาจ เป็น เรื่องที่ถูกทิ้งลง "ตะกร้า" ของบรรณาธิการอีกผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้ว แม้แต่กับนักเขียนมือรางวัลก็ต้องผ่านระยะเวลานิพจน์ตัว เองมายาวนานหรือบรรณาธิการบางคนอาจศรัทธาในความเชื่อ เรื่องลึทธิความเลมอภาค มีทัศนคติที่ดี เรื่องการขยายการศึกษาของประชากร อะไรต่าง ๆ เหล่านี้

ล้วนมีผลต่อการกำหนดลีลาการ เขียนเชิงวารสารศาสตร์ทั้งสิ้น

บรรณาธิการบางคนอาจพบว่า ภาวะของอารมณ์ขณะกำลังตรวจแก้ต้นฉบับ หรือ วิจารณ์งานเขียนก็มีส่วนต่อการจะปล่อยให้งานเขียนนั้น "ผ่าน" หรือ "ไม่ผ่าน" เหมือนกัน ซึ่งมักจะ เป็นไปโดยไม่รู้ตัว เมื่อรู้ตัวก็พยายามจะไม่นำให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น โดยพยายามควบคุมสติ อารมณ์หรือภาวะผันแปรทางจิตฯให้มาอยู่กับงานให้ได้ อย่างไรก็ตามบรรณาธิการทุกคนยอมรับว่า บรรณาธิการก็คือบุรุษ ดังนั้นจึงย่อมสะท้อนความเป็นส่วนตัวออกมาไม่มากก็น้อย คาดว่าที่ว่า "หนังสือคือบก." จึงอาจสะท้อนบุคลิกได้ เพียงบางส่วนหรือทั้งหมดย่อมอยู่ที่บรรณาธิการแต่ละคนใช้ อารมณ์ในการตัดสินใจแค่ไหน แต่บรรณาธิการทุกคนเมื่ออ่านงานเขียนแล้วได้ นิตยสาร ฉบับหนึ่งจึงย่อมสะท้อนหลายสิ่งหลายอย่างจากปัจจัยหลายประการดังที่ได้กล่าวมา

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านการเขียน

กระบวนการสื่อสารในหน้านิตยสารนั้น สิ่งสำคัญก็คือ "สาร" ที่ผู้จัดทำต้องการสื่อไปถึงผู้อ่านได้ตรงตามวัตถุประสงค์ สารดังกล่าวประกอบอยู่ในข้อเขียนประเภทต่าง ๆ โดยผู้เขียนทั้งประจำกองบรรณาธิการและไม่ประจำกองบรรณาธิการ นำเสนอด้วยลักษณะลีลาการเขียนที่แตกต่างกันออกไป บรรณาธิการมีหน้าที่ในการรวบรวมสารนั้นให้ เป็นเอกภาพ เหมาะกับทิศทางของหนังสือ ผู้อ่าน และแนวนโยบาย ฯลฯ ด้วยการคัดสรร พิจารณา ประเมินค่า และตรวจแก้ โดยผู้ดูแลเนื้อหาและพิจารณาตามปัจจัยหลายประการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ปัจจัยด้านการเขียน นับเป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่บรรณาธิการใช้ประกอบการพิจารณาว่าเรื่องลงตีพิมพ์ในหน้านิตยสาร นอกเหนือจากปัจจัยด้านอื่น ๆ และปัญหาระหว่างบรรณาธิการและนักเขียนอยู่เสมอ ด้วยไม่อาจทราบว่าจะอะไรคือหลักเกณฑ์ทางการเขียนที่บรรณาธิการในการประเมินผลงานเหล่านั้น ผลจากการวิจัยพบว่า บรรณาธิการมีหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ในการพิจารณาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ศิลปะการเขียน

สืบเนื่องจากธรรมเนียม พื้นความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ฯลฯ ที่หล่อหลอมบรรณาธิการมาต่างกัน ทัศนะของบรรณาธิการแต่ละคน จึงมีความแตกต่างกันในการพิจารณาเขียน โดยเฉพาะในด้านของการพิจารณาด้านศิลปะการเขียน บรรณาธิการบางคนอาจให้ความสำคัญและตีพิมพ์ เรื่องการใช้อักษรตั้งแต่ตัวสะกด วรรคตอน ย่อหน้าการใช้เครื่องหมายต่าง ๆ การตั้งชื่อ เรื่องการเปิด-ปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การจบเรื่อง หรือการบรรยายเรื่อง เรียงกันได้ว่า ทุกตัวอักษรที่ปรากฏตีพิมพ์ในหน้านิตยสาร ไม่อาจผ่านสายตาบรรณาธิการไปได้เลย เพราะความผิดพลาดต่าง ๆ ย่อมเป็นความรับผิดชอบของบรรณาธิการผู้ตรวจเรื่อง เหล่านั้น

จากผลการวิจัยพบว่า บรรณาธิการบางส่วน กลับปล่อย เรื่องการใช้อักษรให้เป็นอิสระตามแนวทางของนักเขียนแต่ละคน โดยไม่ต้องทำอะไร ๆ ถ้าไม่จำเป็น นอกจากความผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วยความเชื่อว่า เจ้าของผลงานย่อมต้องรับผิดชอบต่องานและชื่อเสียงของตน และไม่มีกฎเกณฑ์แน่ชัดที่จะบอก ว่า ข้อเขียนใดดีหรือไม่ดี ผู้ตัดสินที่แท้จริงน่าจะเป็นผู้อ่านและผลงานก็จะ เป็นตัวตัดสินนักเขียนผู้นั้นให้สามารถมีชื่ออยู่ในบรรณาธิการได้ต่อไปหรือไม่

หลักเกณฑ์การตัดสินกว้าง ๆ 3 ประการที่บรรณาธิการส่วนใหญ่พิจารณาก็คือ เรื่อง แนวคิดหลัก ภาษา และลีลาการนำเสนอหรือกลวิธีที่ใช้ในการเขียนให้จูงใจผู้อ่าน ซึ่งต่างก็ให้ เหตุผลและให้ความสำคัญต่างกันไป จึง เป็นหน้าที่ของนักเขียนใหม่ หรือผู้ที่ยังไม่รู้แนวหนังสือ เหล่านั้นจะต้องศึกษา อย่างลึกซึ้ง เพื่อจะสามารถผ่านตะกร้าที่มีบรรณาธิการ เป็นผู้กลั่นกรองได้ ต้นฉบับที่ดีของนิตยสารฉบับหนึ่ง อาจไม่ผ่านการพิจารณาจากบรรณาธิการนิตยสารอีกฉบับหนึ่ง จึง เป็นเรื่องธรรมดา และต้นฉบับที่ไม่ได้รับการแตะต้องจากบรรณาธิการผู้หนึ่ง แต่กลับได้รับการ ตรวจแก้มจนเหลือร่องรอย เดิมจากบรรณาธิการอีกคนก็ไม่ เป็น เรื่อง แปลก ขึ้นอยู่กับลักษณะลีลาและ ความสามารถทางศิลปะการ เขียนของบรรณาธิการนั้น

ประเภทของงานเขียน

งานนิตยสารฉบับหนึ่งจะประกอบไปด้วยงานเขียนหลายประเภท เช่นบทความสารคดีบท สัมภาษณ์ คอลัมน์ วิจารณ์ บทกวี นวนิยาย ฯลฯ เกณฑ์อย่างหนึ่งในการ พิจารณางาน เพื่อตีพิมพ์ของบรรณาธิการจึงพิจารณาจากประเภทของงานเขียนเป็นสำคัญ เช่น ลักษณะงานวรรณกรรม ประเภทเรื่องสั้น บทกวี หรือนวนิยายซึ่งเป็นงานบันเทิงคดี มักจะได้รับการ ละเอียดตรวจแก้มหรือ เปลี่ยนแปลง เนื่องจากว่าบางครั้งผู้เขียนได้ซ่อนสัญลักษณ์ หรือการตี ความไว้ในงานจินตนาการ เหล่านั้นจนยากที่ผู้อ่านจะหยั่งถึงหรือ เข้าไปก้าวก้าวความตลกขบขัน เหล่านั้นได้ตรงตราที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารได้ทั้งหมด บรรณาธิการหลายท่านจึงมักจะให้ เกียรติ และ เคารพต้นฉบับ เหล่านั้นมากกว่างานประเภทสารคดี บทสัมภาษณ์ หรือคอลัมน์อื่น ๆ ซึ่ง สามารถแตะต้องได้ เพราะ เป็น เรื่องของข้อมูล และข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์หรือหา เหตุผลได้ บรรณาธิการส่วนใหญ่จึงมัก เข้าไปแก้ม ปรับปรุง หรือตรวจแก้มตามที่เห็นสมควรตามวิจารณ์งาน และใช้สิทธิของความเป็นบรรณาธิการ เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะข้อ เขียนงานนิตยสารฉบับนั้น ๆ ซึ่ง หลักเกณฑ์ในการ เขียนงานแต่ละประเภทก็มักจะมีรูปแบบทั่วๆไปที่ชัดเจนอยู่แล้ว เพียงแต่ว่า บรรณาธิการจากกว้างจะยอมให้มีการนำเสนอในลีลาแปลกๆใหม่ เพื่อสื่อสารกับกลุ่มผู้อ่านของตน หรือยอมก็ เป็น เรื่องของการยอมรับ เฉพาะตน เพราะการ เขียนเป็นทักษะที่ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว นั้นเอง

นักเขียน

งานเขียนในนิตยสารแต่ละฉบับมักประกอบด้วยผลงานที่มาจากนักเขียนสองประเภท คือกองบรรณาธิการและไม่ประจำกองบรรณาธิการหรือนักเขียนอิสระ ซึ่งประเภทหลังนี้อาจแยกเป็นนักเขียนกิตติมศักดิ์ หรือนักเขียนรับเชิญครั้งคราว เพื่อเป็นเกียรติแก่หนังสือ ในบางโอกาส บรรณาธิการมีหน้าที่อย่างหนึ่งก็คือการติดต่อนักเขียนและประสานงาน เพื่อติดต่อขอชื่อ เรื่องดีมีคุณภาพมาตีพิมพ์ จากการศึกษาพบว่า บรรณาธิการมักจะ เคารพในต้นฉบับของนักเขียนรับเชิญหรือไม่ประจำกองบรรณาธิการมากกว่านักเขียนประจำกองบรรณาธิการ ด้วยเหตุผลว่า เรื่อง "ชื่อ เลี้ยง" ของนักเขียนเหล่านั้น เพราะก่อนที่จะติดต่อนักเขียนจากภายนอกมักจะ เลือกลงจากบุคคลที่มีฝีมือ เป็นที่ยอมรับของนักอ่านก่อนแล้ว เพื่อเขียนคอลัมน์ประจำตัวๆ ถึงจุดความสนใจจากผู้อ่าน นอก เลี้ยงจากว่าบริษัทจะขาดงบประมาณ จึง เลื่อนนักเขียนที่มีชื่อ เลี้ยงหรือฝีมือรองลงมา

เมื่อ เป็นเช่นนี้ การตรวจแก้ต้นฉบับของบรรณาธิการจึงมักจะ เกิดขึ้นกับนักเขียนในกองบรรณาธิการมากกว่างานเขียนจากภายนอกซึ่งถ้าไม่ผ่านการพิจารณา ก็มักจะคืนกลับไป หรืออาจมีการพูดคุยตกลงกัน เลี้ยงก่อนการพิจารณา สำหรับนักเขียนประจำกองบรรณาธิการ บรรณาธิการจึงค่อนข้างจะมีอิสระ เต็มที่ในการพิจารณา ประเมินคุณค่า ผลงานอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งก็แล้วแต่ว่าบรรณาธิการผู้นั้นจะเป็นคนอย่างไร ถ้าเรื่องตัวเองสูงก็อาจตรวจแก้จนเป็นลילה เฉพาะตน ด้วยเหตุผลว่า นิตยสารฉบับหนึ่งควรมีลีลาการเขียนภาษาที่เป็น เอกภาพและสอดคล้องกันทั้งฉบับ งานขอบเขตความรับผิดชอบของบรรณาธิการ

งานกรณีของการละเลยการตรวจแก้ อาจเกิดจากชื่อ เลี้ยงของนักเขียน ความอาวุโส ความเป็นมืออาชีพ ความขมขื่นใจงานตัวเอง ความเกรงอกเกรงใจ หรือ เชื้อมือนักเขียนผู้นั้น จนบางครั้งก็พบว่า บรรณาธิการ เห็นนามปากกาว่าเป็นงานเขียนของผู้ใดก็อาจปล่อย ต้นฉบับนั้นให้ผ่านการพิจารณาโดยไม่ต้องตรวจสอบหรืออ่านเลยก็มี

นอกจากนี้ เรื่องของความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบรรณาธิการกับนักเขียน พบว่าหลายครั้งบรรณาธิการก็ละเลยการตรวจสอบคุณภาพ โดยไม่คำนึงถึงผู้อ่าน หรือผลกระทบของหนังสือโดยรวม เพียงเพื่อช่วยชื่อต้นฉบับจากคนที่คุ้นเคยกัน เพื่อสร้างสถานภาพของตัวเอง หรือเหตุผล ความอยู่รอดของเพื่อนนักเขียนในวงการ และเหตุผลที่คาดไม่ถึงอีกมากมาย ซึ่งล้วนเป็นปัจจัย เสริมงานการกำหนดลีลาการเขียนเชิงวารสารศาสตร์ในสถานภาพความเป็นจริงของวงการสื่อสารมวลชน

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาวิธีการเขียนเชิงวารสารศาสตร์เฉพาะในหน้านิตยสาร มิได้ครอบคลุมไปถึงการเขียนในหน้าหนังสือพิมพ์หรือหนังสือเล่มอื่น ๆ ซึ่งนับว่ามีความน่าสนใจ จึงควรที่จะมีการศึกษาอย่างกว้างขวาง โดยขยายกลุ่มเป้าหมายจากบรรณาธิการนิตยสารไปถึง บรรณาธิการหนังสือพิมพ์และสำนักพิมพ์ เพื่อจะสามารถสรุปผลการเขียนเชิงวารสารศาสตร์ได้ในความหมายที่สมบูรณ์

2. ลีลาการเขียนเชิงวารสารศาสตร์ในที่นี้ จำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะกลุ่ม บรรณาธิการผู้ตรวจแก้ต้นฉบับ หรือผู้รับผิดชอบงานบรรณาธิการ (editing) ทั้งนี้เนื่องจาก บรรณาธิการเสมือนหัวเรือใหญ่ผู้มีอำนาจกำหนดทิศทางการเขียนของกองบรรณาธิการและกำหนด ทิศทางการอ่านของคนในสังคม แต่ในความเป็นจริง มีปัจจัยหลายประการที่อยู่เบื้องหลังผู้กำหนด ทิศทางเหล่านั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาเพิ่มเติมถึงปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังเหล่านั้น จากมุมมองของผู้เขียน ผู้อ่าน หรืออาจจะเป็นฝ่ายต่าง ๆ ในกองบรรณาธิการ เช่น ฝ่ายบริหาร ฝ่ายโฆษณา และการตลาด ฝ่ายผลิต หรือเจ้าของผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา เป็นต้น

3. การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการ สัมภาษณ์บรรณาธิการอย่างใหม่ เป็นทางการแบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยได้เตรียม แนวคำถามหลักไว้ แต่ในการปฏิบัติงานภาคสนาม พบว่า บรรณาธิการแต่ละคนมีลักษณะลีลาการ ให้ข้อมูลที่แตกต่างกันไป ในการสัมภาษณ์จึงอาจแตกประเด็นการสนทนาออกไปต่าง ๆ กันตาม เงื่อนไขของเวลา ประสบการณ์ ทัศนคติ ฯลฯ ซึ่งในทางหนึ่งยิ่งช่วยให้ผลการวิจัย ชัดเจนมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ในขั้นของการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบอุปนัย (Analytic Induction) บางครั้งพบว่า ข้อมูลที่ใหม่มีกรอบชัดเจนก็อาจทำให้การสรุปผลมีลักษณะใหม่ เอียง ไปในทางใดทางหนึ่งได้ จึงควรระมัดระวังในเรื่องวิธีการศึกษา หรือหาวิธีการศึกษาในแนวทาง อื่นเพิ่มเติมเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อจะหาข้อสรุปเรื่องลีลาการเขียนเชิงวารสารศาสตร์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาวงการเขียนในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป